

ORJİNAL MAKALE / ORIGINAL ARTICLE

Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi / BAUN Sağ Bil Derg
Balıkesir Health Sciences Journal / BAUN Health Sci J
ISSN: 2146-9601- e ISSN: 2147-2238
Doi: <https://doi.org/10.53424/balikesirsbd.890243>

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Kariyer Streslerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Esra BAYRAKÇEKEN ¹ Serap BUZTEPE ¹

¹ Atatürk Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Geliş Tarihi / Received: 03.03.2021, Kabul Tarihi / Accepted: 04.06.2021

ÖZ

Amaç: Bu çalışma öğrencilerin kariyer stresleri ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. **Gereç ve Yöntem:** Çalışma 630 sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencisi üzerinde kariyer stres ölçeği kullanılarak yapılmıştır. **Bulgular:** Çalışma sonucunda öğrencilerin cinsiyetinin kariyer stres tutumunda etkili olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda okudukları bölümü bitirince ne yapacağını bilmeme duygusu, toplumun mesleğe karşı tutumu, okudukları programdan memnuniyet durumunun da kariyer stres düzeylerini etkilediği sonucuna varılmıştır. **Sonuç:** Çalışma sonuçlarına göre ise öğrencilerin doğru meslek seçimi yapabilmesi için kariyer danışmanlığı alması önerilebilir. **Anahtar Kelimeler:** Kariyer, Stres, Okul.

Investigation of Career Stresses Caused by Some Variables of Vocational School of Health Services Students

ABSTRACT

Objective: This study was conducted to examine the relationship between students' career stresses and various variables. **Materials and Methods:** The study was conducted on 630 students at health services vocational school using the career stress scale. **Results:** As a result of the study, it was found that students' gender was effective in career stress attitude. At the same time, it was concluded that being unsure about what to do after graduating the department they study, the attitude of the society towards the profession, and satisfaction with the program they study also affected the career stress score. **Conclusion:** According to the results of the study, career counseling may be suggested to make the right career choice. **Keywords:** Career, Stress, School.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Esra BAYRAKÇEKEN, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Erzurum, Turkey

E-mail: esra.bayrakceken@atauni.edu.tr

Bu makaleye atıf yapmak için / Cite this article: Bayrakçeken, E., & Buztepe, S. (2021). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin kariyer streslerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(3):260-266. <https://doi.org/10.53424/balikesirsbd.890243>

©Copyright 2021 by the Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi.

BAUN Sağ Bil Derg 2021 OPEN ACCESS <https://dergipark.org.tr/tr/pub/balikesirsbd>
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

GİRİŞ

Hayatın içerisinde yer alan stres, herkes tarafından farklı şekilde hissedilebilir ancak genel olarak insanlarda, organizmanın rahatsız edici bir durum karşısında vermiş olduğu tepki olarak tanımlanmaktadır (Erkuş,1994; Selye, 1973). Stres belli bir düzeye kadar normal olarak kabul edilmekte ve yaşamın devam ettirilebilmesi için gerekli bir güç olduğu belirtilmektedir. Stres düzeyi yükseldikçe kişide fizyolojik, psikolojik ve sosyal alanlarda olumsuz etkiler görülmektedir (Skosnik, Chatterton , Swisher, Park, 2000). Bu etkilerin aşırı olması insanın enerjisini düşürür, üretkenliğini azaltır ve sağlığını etkileyebilir (Harvard Business School Press 2010:15). İnsanların yaşamlarındaki strese sebep olan olaylar gastro intestinal problemler gibi hastalıkların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Çam ve Nur, 2015). Kişilerde, fizyolojik problemlere neden olan stres aynı zamanda sosyal bir problem olarak yaşamın her döneminde deneyimlenmektedir. Bu yönüyle de stres, toplum sağlığı içerisinde yer alan ve halk sağlıkçıların da incelediği bir konudur. Yaşamın her döneminde farklı deneyimler ve kaynaklar nedeniyle stres yaşanabilir. Örneğin; çocukluk, gençlik ve yaşlılık dönemlerinde görülen stres kaynakları birbirinden farklıdır. Genel olarak gelecek hedeflerine ulaşabilmek için mesleki eğitimlerine devam eden öğrenciler, ekonomik durum yetersizliği (Akpınar, 2013; Durna, 2006), arkadaş eksikliği (Durna, 2006), kamu personeli seçme sınavı, derslerle ilgili sorunlar, ailevi nedenler, öğretim elemanlarının tutumları (Akpınar, 2013), derslerin yoğunluğu, mezuniyet sonrası ne yapacağını bilememek (Aşçı, Hazar, Kılıç, Korkmaz, 2015) gibi durumlarda stres yaşamaktadır. Ayrıca sağlık alanında öğrenim gören öğrencilerde, bu stres sebeplerine ek olarak öğretim elemanlarının klinik uygulama ödevleri konusunda ısrarcı tavırları, klinik hemşireleri ile uyum problemleri, öğrencilerin görev ve yetkileri dışında çalıştırılması, hastaların öğrencilere güvenmemesi, hata yapma korkuları gibi stres düzeylerini artıran farklı stresörler de görülebilir (Altıok ve Üstün, 2013a; M. Yılmaz, Yaman, ve Erdoğan, 2017). Aynı zamanda klinik becerilerinin değerlendirilmesi ve eğitici tarafından not verilmesi sağlık alanında öğrenim gören öğrenciler için farklı bir stres yaratan durum olabilir. Eğiticinin not verme davranışı dışında öğrenciye yönelik tutum ve davranışları da öğrencilerin mesleğe karşı motivasyonlarını olumsuz olarak etkileyebilir (Altıok ve Üstün, 2013a). Eğitim hayatları devam ederken öğrenciler tüm bu stresörlerin bir veya birkaçıyla karşılaşır ve etkin bir şekilde baş edemezlerse akademik performansları olumsuz etkilenebilir (Sohail, 2013). Bu yüzden stres yönetimi akademik başarıyı arttıran kariyer stresini azaltmaktadır. Kariyer stresini azaltan diğer bir belirleyici ise kariyer planlamasıdır. Rottinghaus ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada kariyer planlaması yapan öğrencilerin yapmayanlara göre depresyon düzeylerinin daha az olduğu bulunmuştur (Rottinghaus, Jenkins, Jantzer, 2009).

Kariyer planlama konusunda kişinin beklentilerinin açık ve net olması ve geleceğe yönelik iş yaşamında alacağı sorumlulukların belirlenmesi, özellikle bireyin ilgi ve yetenekleri ile ilgili bir konudur. Kişinin kendi

tercihlerini ilgi ve yeteneğine dönük planlaması, başarılı bir kariyer planlamasının ilk aşamasıdır (Gümüştekin ve Gültekin, 2009). Kariyer planlamalarında öğrencilerin karşılaştıkları en önemli sorunlar, karar verme aşamasında kendilerini yeterli bulmamaları, kişisel özelliklerini, yeteneklerini iyi bilmemeleri ve hayatları ile ilgili hedeflerini belirleme aşamasında zorluklarla karşılaşmalarıdır (Rottinghaus vd., 2009). Özellikle genç yaşlardan itibaren öğrenciler, eğitimleri sırasında kariyer beklentileri ile ilgili stres yaşamakta ve arzu duydukları kariyer gelişimine ulaşma yolunda stresle başa çıkmak zorunda kalmaktadır. Bu durum bireyin gelecekteki fiziksel ve ruhsal durumuna etki edebilecek önemli sağlık sorunlarına yol açabilmektedir (Turpcu ve Akyurt, 2018). Öğrenciler üzerine yapılan çalışmalarda, kariyer planlamasının yanı sıra akademik motivasyonun da kariyer stresini azaltıcı bir etkisinin olduğu (Çetinkaya, 2019), kariyer baskısının depresyon düzeyini artırarak yaşam memnuniyetini azalttığı tespit edilmiştir (Bergin ve Pakenham, 2015). Yapılan literatür taramasına göre sağlık alanında stres vb. araştırmaların genellikle hemşirelik öğrencileri üzerinde yapıldığı görülmektedir (Altıok ve Üstün, 2013b; Atay ve Yılmaz, 2011; Güler ve Çınar, 2010; Taşdelen ve Zaybak, 2013). Kariyer stresi ile ilgili çalışmalar ise ülkemizde medikal alanda öğrenim gören öğrenciler üzerinde yok denecek kadar azdır. Alan taraması yapıldığında da ülkemizde sağlık alanında ön lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin kariyer stresleri ile ilgili yeterli çalışmaya rastlanılmamış olup, bu çalışmanın yapılması planlanmıştır. Bu konuyla ilgili yeterli bir çalışma olmaması da bu çalışmanın özgün değerini ortaya koymaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın tipi

Bu araştırma tanımlayıcı tipte yapılmıştır.

Araştırmanın yeri ve zamanı

Araştırma, Ekim 2019-Ocak 2020 tarihleri arasında doğudaki bir ilde bulunan devlet üniversitesinin Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu (SHMYO) programında okuyan öğrenciler üzerinde yürütülmüştür.

Araştırmanın evren ve örnekleme

Araştırmanın evrenini SHMYO'da öğrenim gören toplam 1185 öğrenci oluşturmuş, çalışmada herhangi bir örneklem yöntemi kullanılmayıp araştırmaya katılmayı kabul eden 630 öğrenci çalışmaya alınmıştır.

Veri toplama araçları: Verilerin toplanmasında Anket Formu ve Kariyer Stres Ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan, 17 sorudan oluşan bir formdur.

Kariyer Stres Ölçeği (KSÖ): Bu ölçek Choi ve arkadaşları (2011) tarafından üniversite öğrencilerinin kariyerle ilgili stres kaynaklarını ve zorlanmalarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir (Choi vd., 2011). Çalışmanın Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Özden ve Sertel Berk (2017) tarafından yapılmıştır. Uyarlaması yapılan KSÖ özdeğeri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın %64.7'sini açıklayan 3 faktörlü bir yapıdadır. Orijinal çalışmada iki ayrı faktör olarak beliren "Kariyer Belirsizliği" ve "Bilgi Eksikliği" boyutları Türkçe adaptasyon çalışmasında hiçbir madde faktörlerden

elenmeksizin tek bir yapı altına yüklenmiştir. KSÖ'nün güvenilirliğini sınamak için iç tutarlık ve test-tekrar test güvenilirliği yöntemleri kullanılmış, iç tutarlık katsayısı 0.94 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.81 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin "Kariyer Belirsizliği ve Bilgi Eksikliği" boyutu toplam 10 maddeden (3, 5, 11, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20), "Dışsal Çatışma" boyutu toplam 4 maddeden (1, 2, 4, 15) ve "İş Bulma Baskısı" boyutu da toplam 6 maddeden (6, 7, 8, 9, 10, 12) oluşmaktadır. KSÖ'den hem toplam puan hem de alt ölçek puanları elde edilebilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 20 en yüksek puan ise 100'dür. Alınan yüksek puan yüksek düzeyde kariyer stresine işaret etmektedir. Ölçekte ters kodlanan madde yoktur Araştırmada kullanılan ölçme aracının hesaplanan cronbach alpha değeri 0.92 dir. Katılımcıların ölçeğin alt boyutlarından elde edilen cronbach alpha değerleri ise sırasıyla "**Kariyer Belirsizliği ve Bilgi Eksikliği Alt Boyutu**" için 0.89; "**Dışsal Çatışma Alt Boyutu**" için 0.74;" **İş Bulma Baskısı Alt Boyutu**" için 0.83 tür. Katılımcıların ölçekten aldıkları ortalama puan ise 46.80'dir.

Verilerin toplanması

Veriler araştırmacılar tarafından araştırmaya katılma kriterlerine uyan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan öğrencilerle görüşülerek yaklaşık 10-15 dakikalık süre içerisinde toplanmıştır. Veriler Ekim 2019-Ocak 2020 tarihleri arasında toplanmıştır.

Tablo 1. KSÖ ve ölçeğe ait alt boyutlardan alınan ve alınabilecek minimum-maksimum puanlar ile ortalamalar.

Kariyer Stresi Ölçeği alt boyutları	KSÖ alt boyutlarına ait maddeler	Min-Maks	$\bar{X} \pm SS$
Kariyer Belirsizliği ve Bilgi Eksikliği alt boyutu	3, 5, 11, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20	10-50 puan	21.01±9.34
Dışsal Çatışma alt boyutu	1, 2, 4, 15	4-20 puan	8.09±3.90
İş Bulma Baskısı alt boyutu	6, 7, 8, 9, 10, 12	6-30 puan	17.70±6.41
KSÖ	20 madde	20-100	46.80±17.02

Araştırmaya katılan katılımcılar KSÖ' den 46.80±17.02, kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği alt boyutundan 21.01±9.34, dışsal çatışma alt boyutundan 8.09±3.90, iş bulma baskısı alt boyutundan 17.70±6.41 toplam puan almıştır.

Araştırmada erkek öğrenciler KSÖ, kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği, dışsal çatışma alt boyutlarında öğrencilere göre anlamlı derece yüksek puan aldıkları bulunmuştur ($p < 0.05$). Okulu bitirince ne iş yapacaklarını bilmeyen öğrenciler kariyer stres ölçeği ve alt boyutlarından daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır ($p < 0.05$). Toplumun yapacağı mesleğe karşı tutumunu nötr değerlendiren öğrenciler olumlulara göre, olumsuz değerlendirenler olumlu ve nötr değerlendirenlere göre KSÖ ölçeğinden ve iş bulma baskısı alt boyutundan daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Toplumun yapacağı mesleğe karşı tutumunu nötr ve olumsuz değerlendirenler kariyer

Verilerin analizi

Veriler, SPSS for Windows 17 paket programı ile analiz edilmiş. Araştırmada yüzdelik dağılımlar, ortalama, standart sapma, bağımsız gruplarda t testi, tek yönlü varyans analizleri yapılmıştır. Verilerin basıklık ve çarpıklık değerleri -1.5 ve +1.5 aralığında olduğu parametrik test uygulanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Araştırmanın etik yönü

Araştırmaya başlanılmadan önce Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi etik kurulundan (karar no:2019-5/6) onay alınmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin (n=630) %94'ünün 17-22 yaş aralığında, %77'sinin kadın olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin, %10.2'si ameliyathane, %5.9'u anestezi, %9.8'i ilk ve acil yardım, %4.6'sı diş protez, %4.9'u diyaliz, %9.4 ü eczane hizmetleri, %4.6'sı engelli bakımı, %9.5'i fizyoterapi, %9.7'si odyometri, %9.7'si ortez protez, %9.2'si tıbbi dökümantasyon ve sekreterlik, %4.6'sı tıbbi görüntüleme, %3.3'ü tıbbi laboratuvar, %4.6'sı yaşlı bakım programı okuduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin, %44'ü birinci sınıfta, %56'sı ikinci sınıfta öğrenim görmektedir.

belirsizliği ve bilgi eksikliği alt boyutu ile dışsal çatışma alt boyutundan daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir ($p < 0.05$). Kayıtlı oldukları programı okudukları için mutsuz olanlar mutlu ve nötr olanlara göre, nötr olanlarda mutlu olanlara göre KSÖ' den ve alt boyutlarından daha yüksek puan aldıkları görülmüştür ($p < 0.01$). Yeniden aynı bölümü okumak isterdim ifadesine katılmayanların KSÖ ve alt boyutlarından aldıkları puan katılanlara göre daha yüksek bulunmuştur ($p < 0.01$). Katılımcıların daha önce başka bir bölümde kaydının olması ile kariyer stres durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p > 0.05$). Aynı sınıfı tekrar edenler ile ilk defa okuyanlar arasında kariyer stres durumu ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p > 0.05$). Daha önce kayıtlı olduğu programı bitirip bitirmemesi kariyer stres durumu açısından farklılık yaratmamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 2. Öğrencilerin Özellikleri ve Kariyer Stres Durumları ve alt boyutlarının karşılaştırılması.

Tanıtıcı Özellikler	Kariyer Stres Durumu		Kariyer Belirsizliği ve Bilgi Eksikliği alt boyutu		Dışsal Çatışma alt boyutu		İş Bulma Baskısı alt boyutu	
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
Cinsiyet	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
Kadın	45.85	16.44	20.41	9.02	7.85	3.76	17.61	6.27
Erkek	49.99	18.55	23.04	10.10	8.90	4.16	18.02	6.85
Test ve p değeri	t= -2.42 p= 0.017		t= -2.996 p= 0.003		t= -2.725 p=0.007		t= -0.677 p=0.499	
Okudukları programı bitirince ne iş yapacaklarını bilme durumları	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
Biliyorum	46.73	16.46	20.63	8.95	8.55	3.72	17.86	6.32
Bilmiyorum	58.77	17.96	27.99	10.47	10.21	4.27	21.12	6.65
Test ve p değeri	t= -7.35 p=0.000		t= -7.095 p=0.000		t= -4.74 p=0.000		t= -5.01 p=0.000	
Toplumun mesleğe karşı tutumunu yorumlama durumlar	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
Olumlu ^a	43.62	16.39	19.59	8.88	7.44	3.68	16.60	6.22
Nötr ^b	49.15	16.17	22.11	8.94	8.56	3.70	18.50	6.32
Olumsuz ^c	55.12	18.29	24.64	10.95	9.86	4.54	20.60	6.33
Test ve p değeri	F=18.43 p=0.000 Post-hoc=b-a, c-a, c-b		F=11.83 p=0.000 Post-hoc=b-a, c-a		F=15.21 p=0.000 Post-hoc=b-a, c-a		F=15.50 p=0.000 Post-hoc=b-a, c-a, c-b	
Okudukları bölümden mutlu olma durumları	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
Mutlu ^a	41.19	14.57	18.05	7.71	7.24	3.34	15.90	6.03
Nötr ^b	49.03	15.62	22.22	8.95	8.28	3.91	18.51	5.73
Mutsuz ^c	60.34	18.16	28.11	10.40	10.43	4.44	21.87	6.54
Test ve p değeri	F=63.83 p=0.000 Post-hoc=b-a,c-a,c-b		F=57.83 p=0.000 Post-hoc=b-a,c-a,c-b		F=29.98 p=0.000 Post-hoc=b-a,c-a,c-b		F=41.91 p=0.000 Post-hoc=b-a,c-a,c-b	
Tekrar aynı bölümü seçme ifadesi	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
Katılıyorum ^a	41.59	15.28	18.25	8,359	7.24	3.47	16.06	5.98
Kararsızım ^b	44.93	15.62	20.16	8,328	7.64	3.59	17.15	6.21
Katılmıyorum ^c	55.40	17.42	25.40	10,037	9.70	4.27	20.34	6.31
Test ve p değeri	F=39.564 p=0.000 Post-hoc=c-a, c-b		F=34.24 p=0.000 Post-hoc=b-a, c-a, c-b		F=24.05 p=0.000 Post-hoc=c-a, c-b		F=25.55 p=0.000 Post-hoc=c-a, c-b	

TARTIŞMA

Bu çalışmada, tekniker kadrosu ile sağlık hizmetlerinde çalışmaya aday olan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin kariyer stres durumları, çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir.

Bu çalışmada katılımcıların kariyer stres düzeyleri 46.80 olarak bulunmuştur. Kullanılan ölçüm aracının geçerlik ve güvenilirliğinin yapıldığı örneklem grubundaki katılımcıların kariyer stres düzeyi 49.28 olarak hesaplanmıştır (Özden ve Sertel-Berk, 2017). Bozyiğit ve Gökbaraz (2020) ise çalışmalarında öğrencilerin kariyer stres düzeylerini 43.84 olarak bulmuştur. Kullanılan ölçüm aracından alınabilecek en az puanın 20, en fazla puanın 100 olduğu düşünüldüğünde katılımcıların aldığı puan orta düzeyin altında değerlendirilmiştir. İş bulma süresini daha uzun süreceğini düşünmek öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini etkileyen bir değişkendir (Küçük, Usta ve Torpuş, 2019; Üstün ve ark., 2014). Umutsuzluk ise kaygıyı artırır (Dursun ve Aytaç, 2012), kaygı da stresi artıran bir durumdur. Öğrencilerin sağlık alanında okumasından kaynaklı iş bulma kolaylığı düşüncesi umut ve kaygıyı etkileyebileceği için genel olarak stres düzeylerinin daha düşük olmasına neden olmuş olabilir. Araştırmaya katılan erkek öğrencilerin kariyer stres durumları, kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği, dışsal çatışma düzeyleri araştırmaya katılan kadın öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Öğretmen adaylarında yapılan bir çalışmada araştırmaya katılanların kariyer stres durumları, kariyer belirsizliği ve dışsal çatışma boyutlarında cinsiyet değişkenine göre farklılık bulunmadığı halde; iş bulma baskısı alt boyutunda kadın öğretmen adayların daha fazla baskı hissettikleri bulunmuştur (Yılmaz, 2019). Sağlık alanı ile ilgili olmayan bir meslek yüksekokulu üzerinde yapılan bir çalışmada ise dışsal çatışma düzeyleri kadınların erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur (Esen, 2019). Turizm öğrencilerinde yapılan kariyer stres çalışmasında da cinsiyet yönünden anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Turpcu ve Akyurt, 2018). Cinsiyetin kariyer stresi üzerindeki etkisi ile ilgili daha net konuşabilmek için daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır. Bu çalışmada cinsiyete göre farklılığın erkekler lehine olması toplumsal cinsiyet rolünün etkisinden kaynaklandığı düşünülebilir. Toplumun erkeğe çalışma rolünü yüklemiş olması erkeklerde kariyer stresinin daha yüksek çıkmasına neden olmuş olabilir. Okulu bitirince ne iş yapacaklarını bilmeyen katılımcıların kariyer stres düzeyi, kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği, dışsal çatışma ve iş bulma baskısı düzeyi daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Öğretmen adayları üzerinde yapılan çalışmada birinci sınıfların kariyer stresinin dördüncü sınıflara göre daha çok olduğu bulunmuştur. Bu duruma sınıf seviyesinin ilerlemesiyle mesleğe ait bilgi edinilmesi stres durumunda azalma göstermiş olabileceği açıklaması yapılmıştır (Yılmaz, 2019). Kişilerin mesleği ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmamalarının, belirsizliğin kariyer stresini etkilediği düşünülebilir. Ayrıca rol çatışmasının ve rol belirsizliğinin de bireyler üzerinde stres yaratıcı etkisi

olduğu bilinmektedir (French ve Caplan, 1973). Rol stresi birçok kişinin iş yaşamında da karşılaştığı strestir (Fisher, 2001). Tunç ve Kutanis (2009) tarafından yapılan çalışmada rol belirsizliğinin tükenmişliğe yol açabileceği bildirilmektedir. Belirsizlik öğrencilerin eyleme geçmesini etkilemektedir (Karakulak, 2017). Kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliğinin öğrencilerdeki iyimserliği ve psikolojik iyi oluşu negatif şekilde etkilediği tespit edilmiştir (Günay ve Çelik, 2019). Bu sonuçlar incelendiğinde öğrencilerde okulu bitirince ne yapacağını bilememek duygusu öğrencinin kariyer stresi üzerinde etkili bulunmuş olması beklenen bir durum olarak değerlendirilmiştir.

Toplumsal normlar ve değerler insan davranışının şeklini etkilemektedir (Eren, 2007).“*Türk insanının meslek mensuplarına atfettiği olumlu kalıp yargıların mesleklere göre dağılımı sırası ile; öğretmenlik, üniversite hocalığı, işçilik, mimarlık, hakimlik, savcılık, askerlik, imamlık, mühendislik, doktorluk, bankacılık, esnaflık, hemşirelik, avukatlık, polislik, gazetecilik, memurluk, şoförlük, maliyecilik ve müteahhitlik meslekleri olduğu görülmektedir. Meslek mensuplarına atfedilen olumsuz kalıp yargıların mesleklere göre dağılımı sırası ile müteahhitlik, maliyecilik, şoförlük, memurluk, gazetecilik, polislik, avukatlık, esnaflık, hemşirelik, bankacılık, doktorluk, mühendislik, imamlık, askerlik, savcılık, hakimlik, mimarlık, üniversite hocalığı, işçilik ve öğretmenlik meslekleri olduğu görülmektedir.*” (Tutkun, 2008). Toplumun yapacağı mesleğe karşı tutumunu nötr değerlendirenlerin olumlu değerlendirenlere göre, olumsuz değerlendirenlerin olumlu ve nötr değerlendirenlere göre KSÖ düzeyleri ve iş bulma baskısı düzeyleri daha yüksek belirlenmiştir ($p<0.05$). Toplumun yapacağı mesleğe karşı tutumunu nötr ve olumsuz değerlendirenlerin kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği düzeyi ile dışsal çatışma düzeyi daha yüksek olarak tespit edilmiştir ($p<0.05$). Toplumun mesleklere ait kalıp yargıları bu durumu etkilemiş olabilir. Kayıtlı oldukları programı okudukları için mutsuz olanların mutlu ve nötr olanlara göre, nötr olanlarında mutlu olanlara göre kariyer stres düzeyi, kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği, dışsal çatışma ve iş bulma baskısı düzeyi daha yüksek bulunmuştur ($p<0.01$). Aynı zamanda yeniden aynı bölümü okumak isterdim ifadesine katılmayanların kariyer stres düzeyi, kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği, dışsal çatışma ve iş bulma baskısı düzeyi katılanlara göre daha yüksek belirlenmiştir ($p<0.01$). Literatürde de okunulan bölüm memnuniyetinin kariyer stres puanını düşürdüğü bulunmuştur (Yu ve Yang, 2013). Kümüş (2012) mutsuzluğun stres belirtisi olduğunu ifade etmektedir. Çalışmada okudukları bölümlerde mutsuz olan öğrencilerin ve tekrar aynı bölümü okumak istemeyen öğrencilerin kariyer stres düzeyleri, kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği, dışsal çatışma ve iş bulma baskısı düzeylerinin yüksek çıkması mutsuzluğun stres belirtisi ile ilişkisi kapsamında değerlendirilebilir. Katılımcıların daha önce başka bir bölümde kaydının olması ile kariyer stres durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p> 0.05$). Daha önce kaydolduğu

programı bitirip bitirmemesi kariyer stres durumu açısından farklılık yaratmamıştır ($p>0.05$). Literatürde bu bulguyu destekleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmada aynı anda birden fazla bölüme kaydı olan öğrencilerin stres durumlarının daha yüksek olması beklenmekteydi. Beklenen bu durumun tersi yönde çıkması aynı anda birden fazla bölüme kaydı olan öğrenci sayısının örneklem sayısının yeterli olmadığından kaynaklandığı düşünülmüştür.

SONUÇ

Araştırma sonucunda cinsiyetin, okulu bitirdiğinde ne iş yapacağını bilmenin, toplumun mesleğe karşı tutumunun değerlendirilme biçiminin, okuduğu bölümden mutlu olmanın öğrencilerin kariyer stres düzeylerini etkilediği bulunmuştur. Bu veriler doğrultusunda;

- Kariyer stres durumlarını azaltmak için iyi bir kariyer planlaması yapması,
- Öğrencilerin tüm yaşamını etkileyecek meslek seçiminde iyi bir danışmanlık alması

Seçim yapacağı bölümü önceden araştırması, onu mutlu edecek bölüm tercihi yapması ve kariyer danışmanlığı alması önerilmektedir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması ile ilgili olarak herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Yazar Katkıları

Plan, tasarım: EB; Gereç, yöntem ve veri toplama: EB, SB; Analiz ve yorum: EB; Yazım ve eleştirel değerlendirme: EB, SB.

KAYNAKLAR

- Akgül, A. (2003). İstatistiksel Analiz Teknikleri (3 ed.). Ankara: Emek Ofset.
- Akpınar, B. (2013). Öğretmen adaylarının stres nedenleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(2), 147-174
- Altıok, H. Ö. ve Üstün, B. (2013a). Hemşirelik öğrencilerinin stres kaynakları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 747-766.
- Altıok, H. Ö. ve Üstün, B. (2013b). Hemşirelik öğrencilerinin stres kaynakları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 747-766.
- Aşçı, Ö., Hazar, G., Kılıç, E. ve Korkmaz, A. (2015). Üniversite öğrencilerinde stres nedenlerinin ve stresle başa çıkma biçimlerinin belirlenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 213-232.
- Atay, S. ve Yılmaz, F. (2011). Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin İlk Klinik Stres Düzeyleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(4), 32-37.
- Bergin, A. & Pakenham, K. (2015). Law student stress: Relationships between academic demands, social isolation, career pressure, study/life imbalance and adjustment outcomes in law students. *Psychiatry, Psychology and Law*, 22(3), 388-406.
- Bozyiğit, E. ve Gökbaraz, N. (2020). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinde kariyer stresinin belirleyicileri. *Journal of Computer and Education Research*, 8(15), 181-200.

- Choi, B. Y., Park, H., Nam, S. K., Lee, J., Cho, D. & Lee, S. M. (2011). The development and initial psychometric evaluation of the Korean Career Stress Inventory for college students. *The Career Development Quarterly*, 59(6), 559-572.
- Çam, H. H. ve Nur, N. (2015). Hemşirelik ve ebeklik öğrencilerinde algılanan stres ile gastrointestinal semptomlar arasındaki ilişki. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 14(6), 475-482.
- Çetinkaya, T. (2019). The Analysis of Academic Motivation and Career Stress Relationships of the Students in Department of Physical Education and Sport. *International Education Studies*, 12(4), 24-35.
- Durna, U. (2006). Üniversite öğrencilerinin stres düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(1), 319-343.
- Dursun, S. ve Aytaç, S. (2012). Üniversite Öğrencilerinin İşgücü Piyasasına Yönelik Beklentileri Ve İş Deneyimleri İle Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 373-388
- Erkuş, A. (1994). Psikolojik terimler sözlüğü: İngilizce-Türkçe. İstanbul: Doruk.
- Eren, S. (2007). Toplumsal Norm, Ahlak ve Din. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(2), 289-316.
- Esen, D. (2019). Kariyer Stresi İle Özyeterlilik İnancı İlişkisinin Demografik Değişkenlerin Farklılaştırıcı Rolü Bağlamında İncelenmesi: İzmir Meslek Yüksekokulu İktisadi ve İdari Programlar Örneği. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 217-232.
- Fisher, R. T. (2001). Role stress, the type A behavior pattern, and external auditor job satisfaction and performance. *Behavioral research in accounting*, 13(1), 143-170.
- French, J. R. & Caplan, R. D. (1973). Organizational stress and individual strain (A. J. Marrow Ed. Vol. 30): The failure of success. NY: AMACOM.
- Güler, Ö. ve Çınar, S. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin algıladıkları stresörler ve kullandıkları baş etme yöntemlerinin belirlenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, Sempozyum Özel Sayısı*, 253-261.
- Gümüştekin, G. E. ve Gültekin, F. (2009). Stres kaynaklarının kariyer yönetimine etkileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 147-158.
- Günay, A. ve Çelik, R. (2019). Kariyer Stresinin psikolojik iyi oluş ve iyimserlik değişkenleriyle yordanması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(33), 205-218.
- Karakulak, L. Ş. (2017). Bir grup üniversite son sınıf öğrencisinin geleceğe karşı belirsizlik ve kaygı düzeyleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişki. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Küçük, U., Usta, G. ve Torpuş, K. (2019). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin iş bulma endişeleri ve umutsuzluk düzeyleri. *ACU Sağlık Bil Derg*, 10(3), 367-372
- Kümüş, S. (2012). Stres ve İnsan Psikolojisi. In (pp. 6). Retrieved from https://seherkumus.com.tr/dosyalar/Stres_ve_insan_psikolojisi_Seher_Kumus.pdf Erişim tarihi: 02.03.2021

- Özden, K. ve Sertel-Berk, Ö. (2017). Kariyer Stresi Ölçeği'nin (KSÖ) Türkçe'ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin sınanması. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 37(1), 35-51.
- Press, H. B. S. (2010). Stres Yönetimi (Çev. B.Çekmece) (4 ed.). İstanbul: Optimist Yayınları.
- Rottinghaus, P. J., Jenkins, N. and Jantzer, A. M. (2009). Relation of depression and affectivity to career decision status and self-efficacy in college students, *Journal of Career Assessment*, 17, 271- 285
- Selye, H. (1973). The Evolution of the stress concept: The originator of the concept traces its development from the discovery in 1936 of the alarm reaction to modern therapeutic applications of syntoxic and catatoxic hormones. *American Scientist*, 61(6), 692-699.
- Skosnik, P. D., Chatterton Jr, R. T., Swisher, T. & Park, S. (2000). Modulation of attentional inhibition by norepinephrine and cortisol after psychological stress. *International Journal of Psychophysiology*, 36(1), 59-68.
- Sohail, N. (2013). Stress and academic performance among medical students, *Journal of College of Physicians and Surgeons*, 23(1), 67-71.
- Stranks, J. (2005). Stress At Work Management And Prevention (1 ed.). London: Elsevier Book Aid International.
- Tabachnick, B. & Fidell, L. (2013). LS Fidell using multivariate statistics (sixth ed.). Boston: Pearson.
- Taşdelen, S. ve Zaybak, A. (2013). Hemşirelik öğrencilerinin ilk klinik deneyim sırasındaki stres düzeylerinin incelenmesi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 21(2), 101-106.
- Tunc, T. & Kutunis, R. O. (2009). Role conflict, role ambiguity, and burnout in nurses and physicians at a university hospital in Turkey. *Nursing & health sciences*, 11(4), 410-416.
- Turpcu, E. ve Akyurt, H. (2018). Turizm eğitimi alan öğrencilerin kariyer streslerinin belirlenmesi: Giresun üniversitesi lisans öğrencileri üzerine bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 69, 365-380
- Tutkun, Ö. F. (2008). Mesleklere atfedilen kalıp yargılar. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 41(1), 255-273.
- Üstün G, Dedekoç Ş, Kavalalı T, Öztürk F, Sapcı Y, Can S.(2014). Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin İş Bulmaya ilişkin Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 200-21.
- Yılmaz, A. (2019). Öğretmen Adaylarının Kariyer Streslerinin Karma Araştırma Yaklaşımı İle İncelenmesi. *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 93-105.
- Yılmaz, A. (2019). Öğretmen Adaylarının Kariyer Streslerinin Karma Araştırma Yaklaşımı İle İncelenmesi. *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 93-105.
- Yılmaz, M., Yaman, Z. ve Erdoğan, S. (2017). Öğrenci hemşirelerde stres yaratan durumlar ve baş etme yöntemleri. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(2), 88-99.
- Yu, E.-Y. & Yang, Y.-J. (2013). A study on the difference among college students' department satisfaction and career maturity and the influence on career stress. *Journal of Digital Convergence*, 11(12), 557-568. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0048113>.